

Nr 26.

Av herr **Strand**, om förbättrade löne- och anställningsvillkor för personalen vid blindskolor, vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte och dövstumskolorna.

Under punkt 156 i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel föreslår Kungl. Maj:t anslag till avlöningar vid läroanstalterna för blinda. Därvid anför departementschefen bl. a.:

»Då frågan om en definitiv reglering av vårdar- och tjänstepersonalens löne- och anställningsförhållanden ännu icke upptagits till närmare övervägande, torde provisoriska lönebestämmelser även för nästa budgetår böra fastställas av skolöverstyrelsen. De för innevarande budgetår gällande bestämmelserna torde därvid i huvudsak kunna följas. Vad statskontoret och bostadsnämnden anfört ifråga om fastställande av värdet av tjänstebostad jämte bränsle och lyse lärer dock böra föranleda en omprövning av de nuvarande bestämmelserna. I detta hänseende ansluter jag mig till den av bostadsnämnden hävdade meningen, att systemet med fasta ersättningsbelopp bör frångås och reglerna anpassas efter vad som tillämpas inom statsförvaltningen i allmänhet. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning i fråga om ersättning för kost och tvätt. Då ersättningarna för bostad ingå till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond samt ersättningarna för övriga naturaförmåner redovisas såsom uppbördsmedel på omkostnadsstaten, inverka de av mig förordade ändringarna icke på beräkningen av detta avlöningsanslag.»

Förslag av samma innebörd framföres under punkt 158 beträffande vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Slutligen föreslås under punkt 163 anslag för avlöningar vid dövstumskolorna, varvid departementschefen bl. a. anför:

»Gällande kollektivavtal för vårdar- och tjänstepersonalen har träffats mellan styrelserna för vederbörande skolor å ena sidan och civilförvaltningens personalförbund å den andra. Såsom framgår av propositionen nr 154 till 1940 års lagtima riksdag (sid. 94), underställdes ärendet Kungl. Maj:t under sådana former, att en förutsättningslös omprövning icke var möjlig. Avtalet gäller till och med den 30 juni 1941. Uppsäges avtalet icke senast tre månader före avtalstidens utgång, förlänges giltighetstiden ytterligare ett år. Vid uppsägning av avtalet skall den uppsägande parten samtidigt översända förslag till nytt avtal.

Enligt det föregående har statskontoret förutsatt, att avtalet icke kommer att förlängas vid avtalstidens utgång.

Vid prövningen av denna fråga har jag beaktat, att lönerna för motsvarande personal vid läroanstalterna för blinda och vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte reglerats icke genom kollektivavtal utan genom av skol-

överstyrelsen utfärdade provisoriska bestämmelser. Såsom av det föregående framgår, förelåg vid behandlingen av frågan om anslag till sistnämnda anstalter förra året förslag till kollektivavtal jämväl för dessa anstalters del. Efter samråd med chefen för finansdepartementet kom jag emellertid till den uppfattningen, att — i avbidan på en allmänna utredning rörande formerna för reglering av löne- och anställningsförhållandena för personal av denna art — skolöverstyrelsen borde bemyndigas meddela nyssnämnda provisoriska lönebestämmelser. Häremot framställdes från riksdagens sida icke någon erinran.

Enligt min mening tala samma skäl för en övergång jämväl för dövstumskolornas del till den ordning, som sålunda gäller vid blindskolorna. På grund härav och med hänsyn till vad av statskontoret yttrats torde nämnda kollektivavtal, vilket för övrigt ansetts behäftat med tekniska brister, böra från statens sida uppsägas. Senare denna dag föreslår jag fördenskull Kungl. Maj:t att anbefalla skolöverstyrelsen att dels uppsäga nämnda avtal, dels med anlitan av sakkunnig, som överstyrelsen äger att i samråd med allmänna lönenämnden utse, och med beaktande av vad av mig i det föregående anförts ävensom övriga på saken inverkan omständigheter utarbete förslag till nya anställnings- och avlöningsbestämmelser för vårdar- och tjänstepersonalen vid dövstumskolorna, att tillämpas från och med den 1 juli 1941, samt med vederbörande personalförbund upptaga förhandlingar i ämnet, dels ock till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, som i anledning härav må befinnas påkallat. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av nämnda förslag meddela erforderliga bestämmelser i ämnet.»

I anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag får jag anföra följande:

Nu gällande kollektivavtal för vårdar- och tjänstepersonal vid de statliga dövstumskolorna trädde i kraft från och med den 1 juli 1939. Dessförinnan hade centrala förhandlingar ägt rum mellan skolöverstyrelsen och vederbörande fackförbund. I samband därmed verkställdes inom skolöverstyrelsen en undersökning beträffande de tidigare gällande arbets- och lönevillkoren, av vilken icke blott framgick att dessa voro väsentligt olika vid de olika skolorna, utan härjämte att arbetstiden för ifrågavarande personal var väsentligt högre än vad som kunde anses skäligt. I regel var sålunda arbetstiden närmare 70 timmar per vecka, och i något fall översteg den 90 timmar. Då det syntes parterna omöjligt att på en gång kunna rätta till alla de missförhållanden som förefunnos, enade de sig om att i första hand söka genomföra en ordnad arbetstid och i andra hand söka rätta till de största missförhållandena i lönehänseende. I anslutning till denna uppfattning infördes också i kollektivavtalet bestämmelse om arbetstidens begränsning till 48 effektiva timmar per vecka. Vad härefter angick själva lönevillkoren, inriktade man sig på att åstadkomma förbättringar för sådana befattningshavare, vilka kunde antagas vara familjeförsörjare, varjämte med hänsyn till de speciellt ansvarsfulla arbetsuppgifter, som åvilade vårdarinnepersonalen, dessa — i de fall de tidigare varit missgynnade — bereddes en något förmånligare ställning. För det stora flertalet andra befattningshavare genomfördes av kostnadsskäl icke några större löneförbättringar, utan stå dessa liksom även vårdarinnepersonalen allt fortfarande i en synnerligen oförmånlig löne-

ställning såväl i jämförelse med motsvarande personal vid andra statliga institutioner som med liknande personal i kommunal eller enskild tjänst.

Med hänsyn till att en del andra förmåner såsom semester o. dyl. icke behöfve föranleda några större kostnader för dövstumskolorna ansågo parterna sig kunna medgiva sådana förmåner i något större utsträckning än vad i allmänhet förekommer för avtalsanställd personal.

Vid uppgörandet av avtalet utgick man ifrån att detsamma skulle innehålla fasta lönebelopp och att några rörliga lönetillägg icke skulle utgå under avtals-tiden, vilket med hänsyn till att dövstumskolorna hade att bestrida lönekostnaderna från fastställda anslagsposter ansågs fördelaktigt. I konsekvens härtill ansåg man då också, att såväl bostadsvärdena som andra naturaförmåner borde fastställas för hela avtalstiden. Av statskontoret och bostadsnämnden har uttalats, att de sålunda fastställda avdragsbeloppen för naturaförmåner fastställdes till för låga belopp, men dessa uttalanden måste ses mot bakgrunden av de samtidigt för dessa befattningshavare fastställda lönebeloppen. Att, på sätt som av departementschefen ifrågasättes, verkställa en omvärdering av naturaförmånerna utan att samtidigt reglera lönerna uppåt, torde vara ogörligt. Redan nu föreligger nämligen stora svårigheter för blind- som dövstumskolorna att på ett tillfredsställande sätt kunna rekrytera sitt personalbehov, emedan personal av ifrågavarande slag beredes avsevärt bättre arbetsvillkor å den enskilda arbetsmarknaden. Bostadsnämndens uttalande om de i avtalet fastställda hyresbeloppen torde vidare vara gjort utan kännedom om rådande förhållanden. I stor utsträckning utgöras nämligen bostäderna av lokaler, vilka äro synnerligen olämpliga för ändamålet, och vad vårdarinnepersonalen beträffar, äro de av dem disponerade bostadsrummen mera att anse såsom tjänstelokaler, då de stå i direkt anslutning till elevrummen och även få tjänstgöra såsom arbetsrum i egentlig mening. Ett av personalens främsta önskemål är också, att de skola bliva befriade från skyldigheten att bebo dem anvisade bostäder. Att under sådana förhållanden söka uttaga högre hyresbelopp torde icke låta sig göra.

Vid bedömande av det gällande kollektivavtalet bör även uppmärksammas, att detsamma före ikraftträdandet godkändes icke blott av skolöverstyrelsen utan även av styrelserna för samtliga dövstumskolor, i vilka senare förekomma talrika representanter med ingående kännedom om förhållandena å den allmänna arbetsmarknaden. Ävenså framgick vid fastställandet av bestämmelserna för blindskolorna, att de i kollektivavtalet fastställda lönebeloppen avsevärt understego, vad inspektören för blindundervisningen ansåg böra genomföras.

Departementschefen meddelar i propositionen, att han samtidigt givit skolöverstyrelsen i uppdrag att utarbета förslag till nya avlöningsbestämmelser för ifrågavarande personal. Då de nu utgående lönerna äro synnerligen låga, torde man kunna utgå ifrån att nya lönebestämmelser icke kunna utarbetas vare sig för blind- eller dövstumskolorna, utan att denna personal samtidigt beredes en viss förbättring i lönehänseende. I propositionen föreslås emellertid icke någon som helst höjning av anslagsbeloppet, vilket med hänsyn till vad ovan anförts måste anses obilligt mot personalen och dessutom knappast torde vara möjligt undvika.

Vid behandlingen av frågan om anslag till blindskolorna föregående år uttalade departementschefen, att frågan om definitiv reglering av arbetsvillkoren för denna personal skulle anstå »i avbidan på en allmänna utredning rörande formerna för reglering av löne- och anställningsförhållandena för personal av denna art». Några som helst åtgärder i detta syfte ha emellertid icke av departementschefen ännu vidtagits, och i propositionen föreslås fortsatta provisoriska lönebestämmelser. Det synes mig föga troligt, att man från personalorganisationens sida skall komma att godtaga ett utbyte av det gällande kollektivavtalet mot provisoriska avlöningsbestämmelser. Med hänsyn härtill synes det mig nödvändigt, att omedelbara åtgärder vidtagas i syfte att åstadkomma ett mera definitivt ordnande av dessa personalgruppers löne- och anställningsförhållanden, vilket nu torde kunna ske för såväl blind- som dövstumskolornas personal i ett sammanhang. Vad gäller formen för denna frågas ordnande synes mig vidare kollektivavtalsformen vara den mest ändamålsenliga. Det rör nämligen personal, vilken i allmänhet har sin motsvarighet å den allmänna arbetsmarknaden och för vilken arbetsförhållandena å dessa arbetsområden äro ordnade i form av sådana avtal. Erfarenheterna under de två år avtalet vid dövstumskolorna ägt giltighet torde också ha bibringat den för verksamheten ansvariga myndigheten, skolöverstyrelsen, och även styrelserna för respektive dövstumskolor uppfattningen, att arbetsvillkoren för ifrågavarande personalgrupper bäst regleras genom avtalsformen. Därigenom beredes också statsverket möjlighet till anpassning efter förhållandena å den allmänna arbetsmarknaden.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen i samband med beviljandet av anslag för avlöningar åt personalen vid blindskolor, vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte och dövstumskolorna måtte dels besluta den ökning av respektive anslag, som är nödvändig för beredandet av en skälig löneställning åt ifrågavarande personal, dels uttala, att åtgärder av Kungl. Maj:t snarast böra vidtagas i syfte att åstadkomma ett mera varaktigt ordnande av ifrågavarande personals löne- och anställningsvillkor.

Stockholm den 17 januari 1941.

Axel Strand.